

Bilaga 1.

Översyn av hamnar avseende riksintresse för yrkesfisket

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten beslutar om områden av riksintresse för yrkesfiske med stöd av 3 kap. 5 § miljöbalken (1998:808). Bestämmelsen innebär att mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra för fiskets bedrivande.

Riksintresseanspråk för yrkesfisket omfattar idag betydande lek- och uppväxtområden, fångstområden, områden för fiskvandring, samt hamnar för landning, stillaliggande och service.¹

Senaste beslutet om hamnar av riksintresse för yrkesfisket togs av Fiskeriverket år 2006.² Eftersom Havs- och vattenmyndigheten anser att fiskehamnar fortsatt svarar för nödvändig infrastruktur och säkerställandet av grundläggande funktioner för att kunna bedriva fiske anser myndigheten att särskilt betydande hamnar för landning, stillaliggande och service fortsatt ska kunna utgöra riksintressen för yrkesfisket. Svenskt yrkesfiske har dock sedan 2006 genomgått stora förändringar. Faktorer som beståndsutveckling, förvaltningsåtgärder och introducerande av ny teknik påverkar bedömningen av vilka hamnar som är av riksintresse för yrkesfisket.

Denna remiss redogör för ett förslag på hamnar som Havs- och vattenmyndigheten bedömer utgöra lämpliga riksintresseanspråk för yrkesfisket. Förslaget är framtaget efter en översyn av metod för urval och mot bakgrund av aktuell situation inom svenskt yrkesfiske. Det identifierar hamnar utifrån framtagen statistisk metod, värdebeskrivning samt ett beredskapsperspektiv.

Bakgrund

I dag är det 55 hamnar som är utpekade som hamnar av riksintresse för yrkesfisket och dessa har i huvudsak identifierats som betydande landnings- och hemmahamnar. Beslutet motiverades av att hamnarna bedömdes ha en infrastruktur som var nödvändig för yrkesfiskets fortsatta bedrivande.³ Den huvudsakliga bedömning som låg till grund för urvalet baserades på landningsvärden i hamnar, samt antal fartyg och samlat tonnage som nyttjat hamnar som hemmahamn.

I december 2023 remitterade Havs- och vattenmyndigheten ett förslag till ett nytt beslut om hamnar av riksintresse för yrkesfisket. Det remitterade förslaget mottog kritik från flertalet av remissinstanserna, som avstyrkte förslaget. Bland annat framfördes kritik mot den metodik som användes för att ta peka ut hamnar av riksintressen. Det fick till resultat att endast ett fåtal

¹ HaV PM - Tillämpning av påtaglig skada eller påtagligt försvårande, MB 3 kap. 5 § Riksintresse för yrkesfiske, dnr 2244-18

² Finfo 2006:1 - Områden av riksintresse för yrkesfisket

³ Finfo 2006:1 - Områden av riksintresse för yrkesfisket

hamnar utpekades i stora geografiska områden och att hamnar av betydelse för vissa segment inom yrkesfisket gynnades. Det framkom också farhågor om att den förekommande ogynnsamma utvecklingsriktningen inom svenskt yrkesfiske riskerar att förstärkas om flertalet befintliga hamnar av riksintresse för yrkesfisket förlorar sin status som riksintresse. Vidare framfördes att urvalet av hamnar borde ta särskild hänsyn till det småskaliga kustnära fisket, möjlighet till lokal livsmedelsförsörjning från havet, samt nationell krisberedskap. Detta i enlighet med nationella strategier och miljö kvalitetsmål.

På grund av kritiken bedömde HaV att metodiken för utpekande av riksintressehamnar behövdes ses över innan myndigheten kunde fatta ett beslut om vilka hamnar som ska vara av riksintresse för yrkesfisket. Utifrån en omarbetad metod har Havs- och vattenmyndigheten tagit fram ett nytt förslag där remissvaren 2023 har tagits i beaktande. Det nya förslaget är omarbetat i sådan omfattning att det nu remitteras på nytt.

Syfte

Eftersom riksintresseanspråk ska vara vägledande inom fysisk planering förutsätts att dessa är aktuella och korrekta. Boverket har tagit fram en vägledning rörande anspråk på riksintressena och av dessa framgår att beslut om områden av riksintresse ska vara motiverade med utgångspunkt i en nationell bedömning. I denna bedömning ska finnas tydliga underlag som styrker att riksintresseanspråken antingen hyser värden av stor nationell vikt. Alternativt att de behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden, eller behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt viktiga strukturer. Vidare bör riksintressemyndigheterna ha en restriktiv hållning vad gäller omfattning av riksintresseområden inom respektive sektor. Boverket lyfter även vikten av att ett beredskapsperspektiv tas i beaktning vid framtagande av riksintresseanspråken.⁴

För att fiskerinäringen ska kunna fungera effektivt är det avgörande att den fysiska planeringen säkerställer nödvändig infrastruktur i form av hamnar, som erbjuder lämpliga möjligheter för landning av fångsten, stillaliggande och underhåll av fartyg och redskap. Det är därför Havs- och vattenmyndighetens bedömning att särskilt betydande landnings- och hemmahamnar för fisket bör utgöra riksintressen för yrkesfisket. För att kunna hävda riksintresseanspråk för yrkesfisket i hamnar behöver också aktuella funktioner av särskild betydelse kunna styrkas.

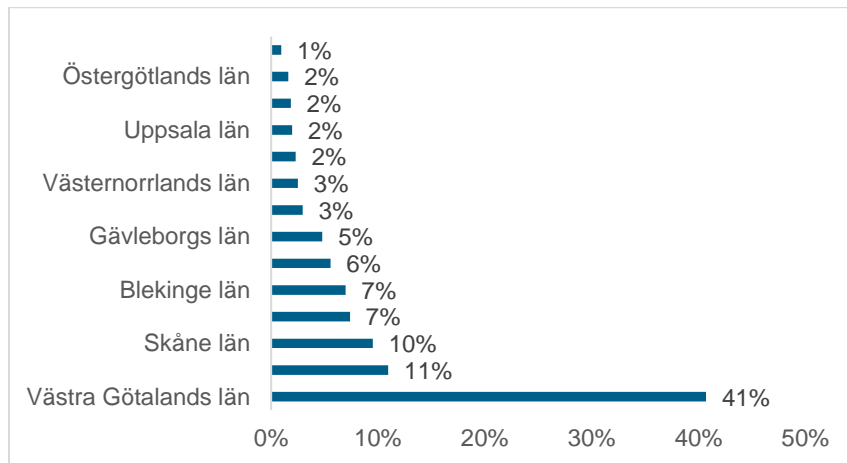
Aktuell situation i fiskehamnarna

Svenskt yrkesfiske i havet har genomgått betydande förändringar under det senaste årtiondet, där en allt större andel av fisket utgörs av fiske för industriändamål. År 2024 var närmare 68 procent av fångsten ej ämnad för direkt humankonsumtion. Antal fartyg i flottan har under samma period minskat med ca 30 procent. Flertalet faktorer påverkar idag var och hur mycket som landas i de svenska fiskehamnarna, där utveckling av fiskemöjligheter, avstånd till aktuella fångstområden samt marknadspriser är omständigheter som har betydelse. Under 2024 landades större mängder fisk från svenskt yrkesfiske i utländska hamnar än i svenska. Ett mindre antal svenska hamnar står idag för huvuddelen av landningarna. 87 procent av den vikt som landats de

⁴ Boverket PM - Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken, dnr 3190/2014

senaste 10 åren, landades i de 10 främsta hamnarna sett till landad vikt. Under samma period landades 69 procent av det landade värdet i de 10 främsta hamnarna sett till landade värden.⁵

Fördelningen av fiskefartygens hemmahamnar uppvisar en större spridning. Bland de fartyg som innehaft giltig fiskelicens under den senaste tioårsperioden återfinns endast 17 procent av det totala antalet i de 10 största hemmahamnarna. Statistiken belyser därtill påtagliga regionala variationer; exempelvis är cirka 40 procent av hela flottan hemmahörande i Västra Götalands län.

Figur 1. Antal fartyg per län (baserat på hemmahamn)

Att ett fartyg har en registrerad hemmahamn behöver nödvändigtvis inte innebära att hamnen används för stillaliggande eller underhåll. Det finns till exempel fartyg som på grund av storlek och djupgående inte har möjlighet att angöra sin hemmahamn. Flertalet faktorer kan vidare påverka val av hamn för exempelvis service och underhåll, där utbud av tjänster och prisbild sannolikt är av betydelse. Översyn och reparation av många svenska fiskefartyg görs idag i bland annat Skagen.⁶

Sett till vikt och värde på landningar gjorda i svenska hamnar, föreligger det idag påtagliga skillnader mellan de olika segmenten inom fisket. Utifrån den segmentsindelning som tillämpas av den europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden⁷, utgör fartyg som tillhör det småskaliga kustnära segmentet cirka 80 procent av alla fartyg med gällande fiskelicens. Landningar från detta segment uppgick till endast två procent av den landade vikten i svenska hamnar de senaste 10 åren och cirka 7 procent av det landade värdet. Se tabell 1.

Tabell 1. Fördelning, antal fartyg, infiskad vikt och landningsvärde per segment för landningar i svenska hamnar, år 2016–2025

Radetiketter	Antal fartyg	Infiskad vikt	Landningsvärde
Icke-småskaligt	79%	98%	93%
Småskaligt	21%	2%	7%
Totalsumma	100%	100%	100%

Källa: Officiell statistik, DCF.

⁵ HaV, Statistik - Det yrkesmässiga fisket i havet 2024

⁶ SJV Rapport 2023:8 - Vägen framåt mot mer livsmedel av svenskfångad sill och skarpsill, Kapacitet i landning och beredning av fisk i Sverige

⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1139 - EMFAF EU 2021/1139, artikel 2, 14

Metod för identifiering av hamnar av riksintresse för yrkesfisket

Mot bakgrund av dagens riksintresseanspråk, aktuell situation inom yrkesfisket samt tidigare remissvar baseras Havs- och vattenmyndighetens förslag av uppdaterade riksintresseanspråk i följande tre delar:

1. Hamnar identifieras utifrån de krav i enlighet med myndighetens bedömningsgrund i en statistisk modell innefattande statistik över landad vikt, landningsvärde samt antal fartyg.
2. En expertbedömning om utpekade hamnar har funktioner som kan anses nödvändiga utifrån ett riksintresseanspråk. Om detta inte uppfylls hävdas inte något riksintresseanspråk för hamnen i fråga.
3. En bedömning utifrån ett lokalt och regionalt geografiskt perspektiv i hur beredskapsperspektivet ser ut i närområdet. Detta bedömningskriterium kan rendera i att ytterligare hamnar utpekade som riksintresseanspråk utöver de som pekade ut enligt punkt 2.

Det bör nämnas att, likt i tidigare översyn, utöver det ovan beskrivna beredskapsperspektivet inte tas någon hänsyn till eventuellt framtida funktioner i utpekande av riksintressen. Insjöhamnar har ej ingått i denna granskning.

Statistisk modell

Föreslagen metod avser att identifiera hamnar som idag är av särskild betydelse för svenskt yrkesfiske i havet, vad gäller landning, stillaliggande och servicefunktioner. Figur 2 illustrerar de aspekter och variabler den statistiska modellen tagit hänsyn till. Avsnitten nedan redogör för respektive aspekter och variabler.

Tidsperioder

Tidsaspekten är en viktig del och kan vara avgörande för utpekandet av riksintresseanspråken. Modellen tar i beaktning tre olika tidsperioder, en på lång sikt (10 år), medellång sikt (5 år) samt kort sikt (3 år). Detta tillvägagångssätt medför att Havs- och vattenmyndigheten identifierar hamnar som under en längre tidsperiod varit viktiga, men även att relativt nytillkomna hamnar som idag är aktuella identifieras i underlaget.

Geografiska områden

Geografiskt sett utgår Havs- och vattenmyndigheten ifrån tre större havsområden: Västerhavet, Östersjön samt Bottniska viken. Tillägg till detta är att länsgränser utgör gräns mellan de olika havsområdena. Därmed finns det viss diskrepans mellan dessa områden och den nuvarande exakta definitionen av respektive område.

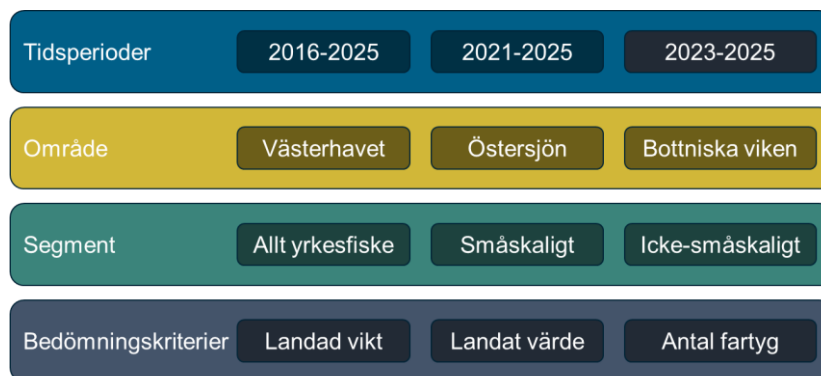
Segment

Hänsyn har tagits till fisket som helhet, men för att även tillgodose olika behov i hamnarna har analysen också gjorts segmentsvis. Detta syftar till att värna hamnar som är betydelsefulla för specifika delar av näringen – särskilt de som bidrar till en större andel humankonsumtion trots att deras bidrag till den totala avkastningen är mindre. Detta innebär att modellen tar i beaktning tre olika segment: allt yrkesfiske, småskaligt samt icke-småskaligt yrkesfiske. Modellen identifierar på så vis hamnar som sammantaget, oavsett undersegment (småskaligt eller icke-småskaligt) är av stor vikt i sammanhanget och samtidigt identifierar modellen hamnar som är av stor vikt inom

respektive segment. Genom att granska allt yrkesfiske och de två undersegmenten undviks ett scenario där till exempel en viss hamn varit ganska viktig för både småskaligt och icke-småskaligt yrkesfiske, men dessvärre inte utpekats som riksintresse inom respektive undersegment.

Bedömningskriterier

Beträffande bedömningskriterierna är utgångsläget att landad vikt och tillhörande landningsvärde som landas i hamnar, samt antal yrkesfiskefartyg som nyttjar hamnar som hemmahamn, utgör främsta indikatorer i en skattning av funktion och betydelse för yrkesfisket vad gäller möjlighet till landning, stillaliggande och service. Notera att landningsvärdet avser prisuppgifter för innevarande år samt att värden är inflationsjusterade med basår 2022.

Figur 2. Metod för val av hamnar

Sammanfattningsvis bygger det statistiska urvalet av hamnar på följande kriterier inom respektive segment och tidsperiod;

- bland de tio främsta landningshamnarna sett till landad vikt
- bland de tio främsta landningshamnarna sett till landningsvärde
- bland de tio främsta hemmahamnarna sett till antalet fartyg med hamnar registrerad som hemmahamn

Antalet hamnar som allokeras till respektive område baseras på andelen inom områdena av respektive bedömningskriterium.

Bedömning utifrån infrastruktur och geografiskt perspektiv

Med syftet att urskilja betydande infrastruktur för yrkesfisket, och som skulle kunna motivera riksintresseanspråk, har hamnarna inventerats för att kunna styrka anspråket utifrån den framtagna bruttolistan. Inventeringen har skett med hjälp av anställda på Havs- och vattenmyndigheten med lokalkännedom om respektive hamn. Till detta har även en värdebeskrivning tagits fram för att på ett överskådligt sätt kunna beskriva hamnens funktioner och värden. Vidare, i syfte att försöka värna en möjlighet till regional livsmedelsförsörjning från havet har betydelse på lokal och regional nivå beaktats utifrån ett övergripande geografiskt perspektiv snarare än hamnspecifikt. Detta för att få till en jämnare geografisk fördelning av hamnar längs kusten.

Sammantaget har en bedömning gjorts gällande funktion/infrastruktur, geografiskt läge samt beredskapsperspektivet, vilket resulterar i en slutlig nettolista av aktuella hamnar som utpekas som riksintresseanspråk.

Identifierade hamnar

Metoden resulterar i ett utfall om totalt 39 hamnar, där 17 återfinns i Västerhavet, 16 i Östersjön och 6 i Bottniska viken. Det innebär att 23 av de nuvarande riksintressehamnarna mister sin status. Samtidigt föreslås 8 nya hamnar bli riksintressen, medan 31 hamnar bedöms behålla sina nuvarande anspråk, se tabell 2. En mer utförlig redogörelse över riksintresseanspråken med tillhörande värdebeskrivning återfinns i bilaga 2.

Tabell 2. Riksintresseanspråk hamnar fördelat över förnyat.

Förnyat	Faller bort	Nya
Oxelösund	Nynäshamn	Norrsundet
Hönö	Slite	Bondhamn
Hörvik	Bönan	Stocka (Rönnskär)
Ellös	Engesberg	Stora Dyrön-Nordhamnen
Karlskrona-Saltö	Grönhögen	Sturkö
Rönnäng	Herrvik	Svanshall
Kungshamn	Bläsinge	Torhamn
Göteborg	Torö	Ålabodarna
Glommen	Rörö	
Skillinge	Trelleborg	
Träslövsläge	Öregrund	
Smögen	Utvalsnäs	
Limhamn	Gräsgård	
Fotö	Viken	
Lomma	Kårehamn	
Strömstad	Visby	
Lysekil	Seskarö	
Ronehamn	Våndburg	
Lövsjär	Hamburgsund	
Simrishamn	Ystad	
Västervik	Donsö	
Havstenssund	Åhus	
Nikkala	Resö	
Bua		
Nogersund		
Fiskebäck		
Grebbestad		
Byxelkrok		
Öckerö		
Storön		
Borstahusen		

De hamnar som omfattas av det nya förslagen om riksintresseanspråk innehar en central roll i den svenska infrastrukturen för yrkesfisket. Under verksamhetsåret 2025 kan det konstateras att dessa utpekade hamnar hanterade cirka 94 procent av den totala landade vikten i riket. Sett till det ekonomiska utfallet uppgick motsvarande andel för landningsvärdet till cirka 84 procent, vilket understryker hamnarnas betydelse för handelns värdekedjor. Vidare visar statistiken över fartygsflottans fördelning att cirka 35 procent av det totala antalet fartyg är registrerade med dessa specifika hamnar som hemmahamn. Detta indikerar en koncentration av både volym och operativ bas till de hamnar som bedöms vara av nationell betydelse.